

BOFIT Online
2011 No. 6

Laura Solanko

Öljytuottajamaiden elvytysvara
on supistunut huomattavasti

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki, BOFIT
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

BOFIT Online
Päätoimittaja Iikka Korhonen

BOFIT Online 6/2011
7.10.2011

Laura Solanko: Öljytuottajamaiden elvytysvara on supistunut huomattavasti

ISSN 1456-811X (online)

Suomen Pankki
BOFIT – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

PL 160
00101 Helsinki
Puh: 010 831 2268
Fax: 010 831 2294
bofit@bof.fi

www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Sisällys

Tiivistelmä	3
Venäjä	4
OPEC-maat	4
Kotimaisen kulutuksen kasvu	6
Tulevaisuus?.....	7
Lähteet.....	8

Laura Solanko

Öljytuottajamaiden elvytysvara on supistunut huomattavasti

Tiivistelmä

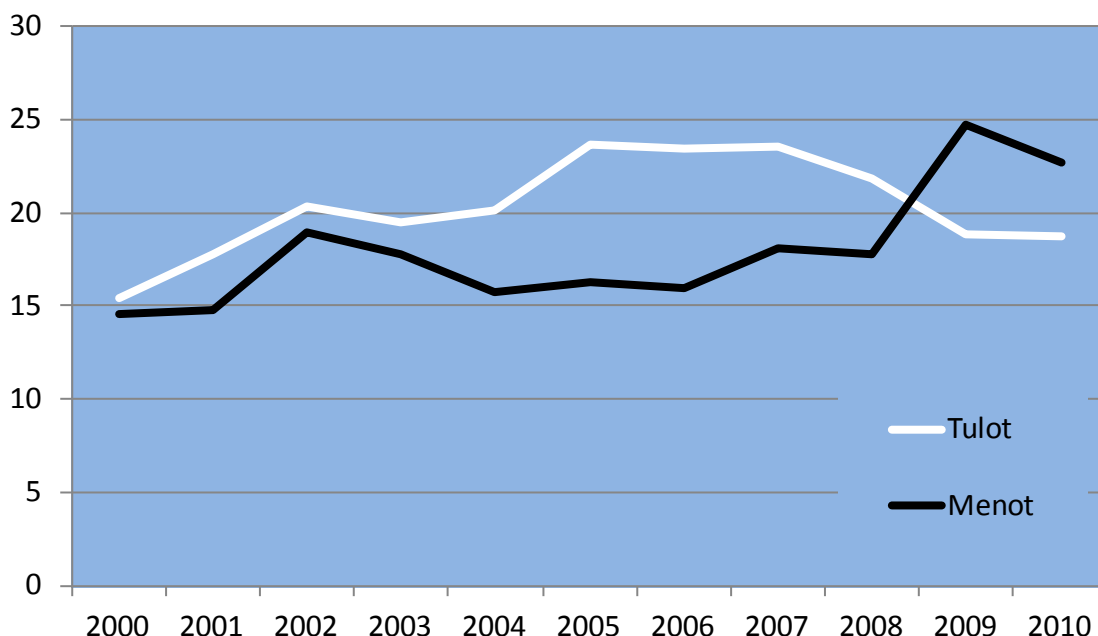
Monet merkittävät öljytuottajamaat ovat vuosina 2000-2008 jatkuneen öljyn hinnan nousun, vuosina 2008-2010 toteutettujen mittavien elvytyspakettien sekä vuoden 2011 Lähi-idän poliittisen liikehdinnän takia merkittävästi kasvattaneet julkisia menojaan. Vaikka näiden maiden julkisen talouden tila on edelleen erinomainen, ei vastaaviin menolisäyksiin enää ole varaa. Lisäksi huomattava osa menolisäyksistä vaikuttaa olevan pysyviä, ja budjetin tasapainottamiseen vaadittava öljyn maailmanmarkkinahinta onkin muutamassa vuodessa noussut keskimäärin 50 dollarista noin 80-90 dollariin barrelilta. Öljyn hinnan romahdus nykytasoltaan muuttaisi tuottajamaiden julkisen talouden tasapainon kertaheitolla.

Asiasanat: öljytuottajat, julkinen sektori

Venäjä

Vuosina 2000-2008 budjettilyijäämä Venäjällä oli keskimäärin 4,3% bruttokansantuotteesta. Talouskriisin 2009-2010 aikana Venäjän julkiset menot kasvoivat neljänneksen samaan aikaan kun julkiset tulot supistuivat huomattavasti. Mittava elvytyspaketti rahoitettiin pääosin syömällä kovan kasvun vuosina kartutetun vakauserahaston varat, jotka supistuivat 143 mrd. dollarista ennen kriisiä nykyiseen 26 mrd. dollariin. Koska huomattava osa menojen kasvusta oli palkkojen, eläkkeiden ja muiden etuuksien nostoja, budjetin tasapainottamiseen vaadittava öljynhinta on noussut rajusti. Tällä hetkellä raakaöljyn tulisi olla noin 120 dollaria barrelilta, jotta Venäjän julkinen talous olisi tasapainossa. Menojen merkittävä supistaminen olisi äärimmäisen vaikeaa, etenkin joulukuussa 2011 järjestettävien Duman vaalien ja maaliskuussa 2012 järjestettävien presidentinvaalien alla. Venäjän julkinen velka on hyvin pieni, joten alijäämien rahoittaminen tuskin muodostuu ongelmaksi. Mutta uuteen suureen elvytyspakettiin ei Venäjällä ole varaa.

Kuva1 Venäjän federaatiohallinnon tulot ja menot 2000-2011 suhteessa bruttokansantuotteeseen, %.

Lähde: Bofit

Lähi-idän maat

Tilanne on vastaavanlainen monissa Persianlahden ja Pohjois-Afrikan öljyntuottajamaissa. Muutamaa poikkeusta (Sudan, Jemen) lukuun ottamatta kaikkien öljyntuottajamaiden julkiset taloudet olivat vuosina 2000-2008 selkeästi ylijäämäisiä. Monissa maissa ylijäämiä on rahastoitu, ja valtiollisten sijoitusrahastojen kasvu onkin heijastunut useissa maissa valuuttavarannon kasvuna. Ylijäämät olivat seurausta nimenomaan öljyn vientihintojen noususta, muun talouden tuottamat verotulot eivät juurikaan nousseet. Valtiontalouden vahva tilanne peitti alleen sen, että öljyntuottajamaiden julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvoivat jo 2005-2008 selvästi. Valtiontalouksien vahvoja puskureita käytettiin mittaviin elvytystoimiin 2008-2009 globaalien talouskriisien vaikutuksien iskettyä öljyntuottajamaihin. MENAP-maiden julkinen kulutus

suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvoi keskimäärin seitsemän prosenttiyksikköä 32 prosentista 39 prosenttiin vuonna 2009. Julkisen kulutuksen kasvu oli erityisen suurta mm. Saudi-Arabiassa, Libyassa ja Arabiemiraateissa.

Julkisen kulutuksen kasvu heijastuu erityisesti ns. non-oil ylijäämän voimakkaana supistumisena (katso Taulukko 1). Tällä tarkoitetaan ilman öljysektorin tuloja laskettua julkisen sektorin ylijäämää suhteessa ilman öljy- ja kaasusektorin tuloja laskettuun BKT:hen. Persianlahden maiden huomattavat non-oil alijäämät kuvaavat sitä, että maat ovat hyvin selkeästi öljyvaltioita. Yli puolet niiden bruttokansantuotteesta muodostuu öljy- ja kaasusektorilla ja valtaosa julkisen sektorin tuloista saadaan öljysektoria verottamalla. Näihin maihin verrattuna esim. Venäjän valtiontalouden riippuvuus öljystä oli etenkin ennen kriisiä jokseenkin kohtuullinen. Viime vuosina öljytuottajamaiden non-oil alijäämät ovat kasvaneet merkittävästi, vaikka korkealla pysynyt raakaöljyn maailmanmarkkinahinta onkin pitänyt julkisen talouden perinteisellä tavalla lasketun tasapainon ylijäämäisenä.

Taulukko1 Talouden perustunnuslukuja öljytuottajamaissa.

	BKT:n kasvu, %			julkisen sektorin ylijäämä, % BKT:sta			julkisen sektorin non-oil ylijäämä, %			raakaöljyn vientimilj. barrelia päivässä
	2000-05	2006-10	2011*	2000-05	2006-10	2011*	2000-05	2006-10	2011*	
Persianlahden maat	5,5	4,8	7,8	9,3	14,2	12,6	-37	-46	-62	11,5
Iran	5,5	3,9	0	2	0	4	-19	-23	-19	2
Venäjä**	6,8	3,6	4	3,1	1,4	-1,5	-5	--	-16	5
Saudi-Arabia	4	2,6	7,5	7,7	15,6	12,3	-41	-56	-82	6,4

Persianlahden maat (Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudi-Arabia ja Arabiemiraatit).

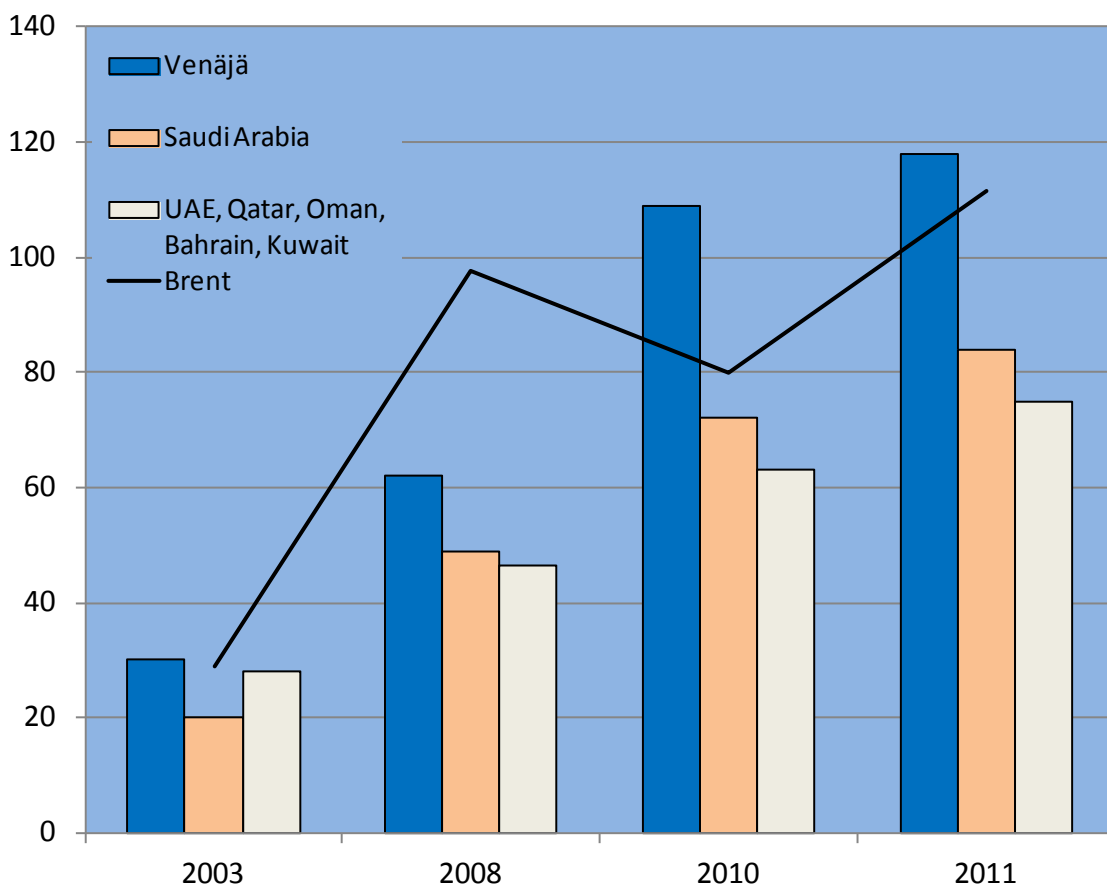
Julkisen sektorin non-oil ylijäämä on julkisen sektorin ylijäämä ilman öljysektorilta saatavia tuloja suhteessa öljysektorin ulkopuolisen talouden kokoon.

Lähde: IMF MENA Regional Economic Outlook, April 2011

Venäjä**: Lähde Bofit

Lisäksi Egyptin, Tunisian ja Libyan tapahtumat maaliskuussa 2011 aiheuttivat monissa Arabian niemimaan maissa huomattavan julkisten menojen lisäyksen. Itsevaltaiset hallinnot pyrkivät ostamaan yhteiskuntarauhan lisäämällä julkisia investointeja sekä nostamalla palkkoja. Huomattavimmat menolisäykset ilmoitettiin Saudi-Arabiassa, jossa julkisten menojen odotetaan kasvavan tänä vuonna yli 30 prosenttia. Nykyisellä öljynhinnalla valtiontalous on yhä ylijäämäinen, mutta non-oil alijäämän arvioidaan olevan jo yli 80 prosenttia. Mahdolliset uudet menolisäykset täytynee rahoittaa valuuttavarannon turvin. Myös öljyn hinnan jyrkkä lasku nykytasolta noin 80 dollariin barrelilta painaisi valtiontaloudet alijäämäisiksi Saudi-Arabian lisäksi Bahrainissa, Omanissa ja Arabiemiraateissa.

Kuva 2 Budjetin tasapainottamiseen vaadittava raakaöljyn maailmanmarkkinahinta eräissä öljytuottajamaissa, USD/bll.

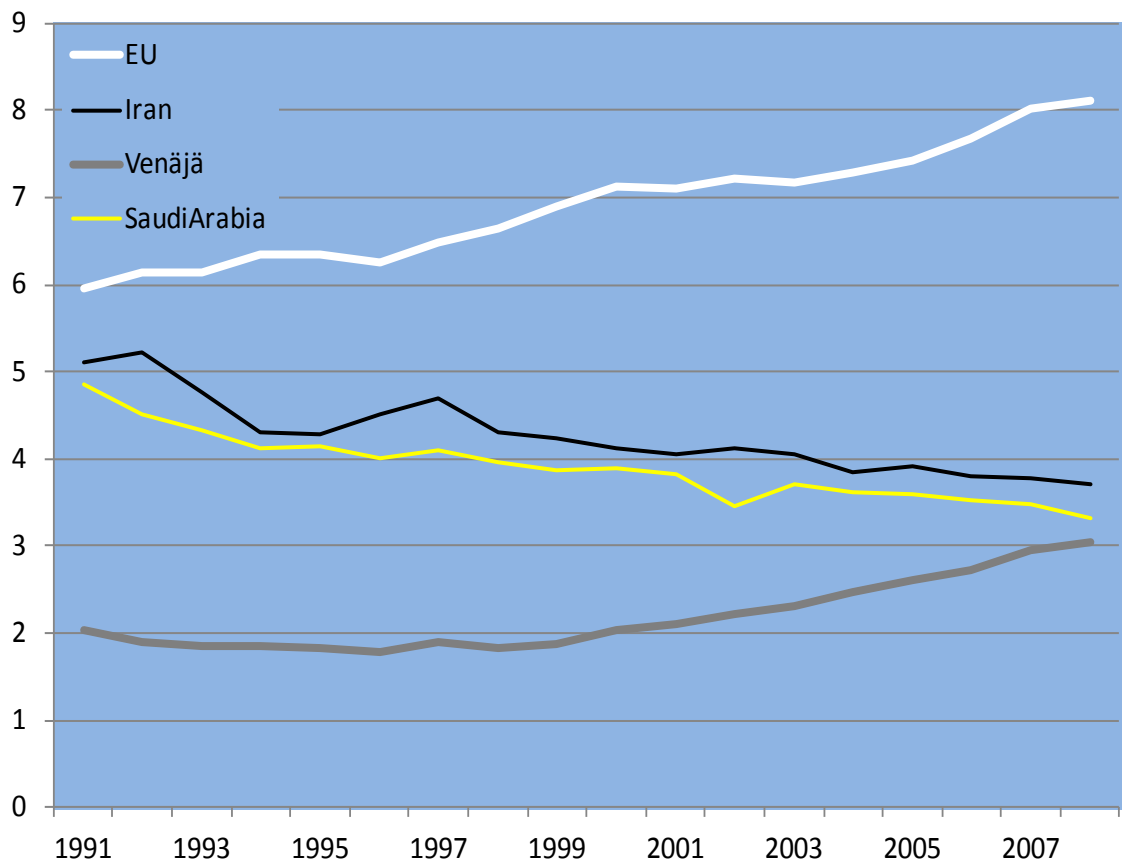

Lähteet: Alfa Bank, Jadwa Investment, IIF.com

Kotimaisen kulutuksen kasvu

Pidemmällä tähtäimellä öljytuottajamaiden julkisen talouden tasapainoa uhkaa myös öljyn ja öljytuotteiden kotimaisen kysynnän kova kasvu. Ripeän talouskasvun vauhdittama autoistuminen on lisännyt erityisesti liikennepolttoaineiden kysyntää. Lisäksi monissa Arabian niemimaan öljytuottajamaissa öljyä käytetään laajasti myös sähkövoimaloiden polttoaineena. Vaurastuminen ja talouskasvu ovat heijastuneet myös sähkönkulutuksen kasvuun. Useimmissa OPEC-maissa öljytuotteiden kotimainen hinta on pidetty hyvin alhaisena, mikä on osaltaan kiihdyttänyt kulutuksen kasvua. Vaikka liki kaikkialla muualla maailmassa talouden energiaintensiteetti (kulutettu energia/maan BKT) on viime vuosikymmenten aikana laskenut, muutamien öljytuottajamaiden kehitys on ollut päinvastainen. Etenkin Saudi Arabiassa ja Iranissa energiankulutus on kasvanut merkittävästi maan talouskasvua nopeammin (kts kuva 3).

Kuva 3 Bruttokansantuote / energiankulutus (BKT vuoden 2005 ostovoimapariteetein korjatuin dollarihinnoin jaettuna maan kokonaisenergiankulutuksella).

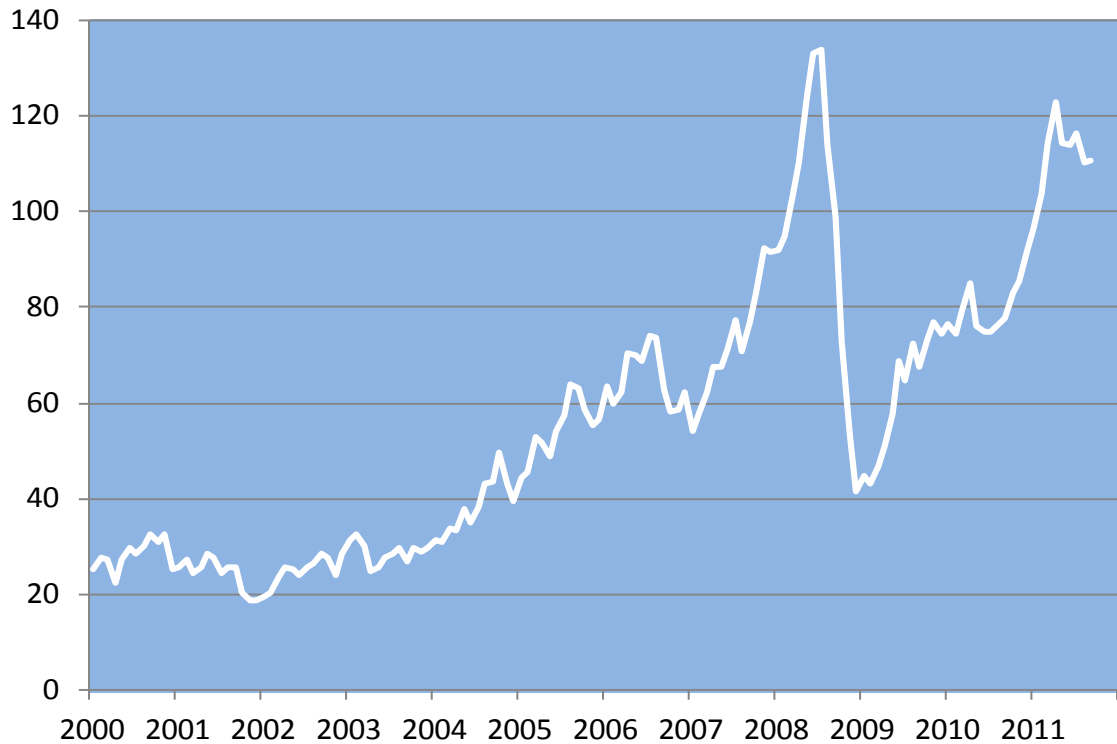
Lähde: WDI

Tulevaisuus?

Ilman merkittäviä tuotannon lisäyksiä (joita kukaan ei ole uskaltanut ennustaa) kotimaisen kysynnän kasvu johtaa vientimäärien supistumiseen ja sitä kautta julkisen sektorin tulojen supistumiseen. Mikäli öljyn kotimainen kysyntä kasvaa jatkossakin vuosien 2003-2010 vauhtia, vuoteen 2030 mennessä yli puolet Saudi-Arabian öljytuotannosta kulutetaan kotimaassa. Samantyyppisellä tasaisen vauhdin kaavalla tarkastellen Venäjältä tulee bensiinin nettotuoja noin vuonna 2021. Tällaisella kehityksellä olisi merkittäviä vaikutuksia sekä globaaleihin öljymarkkinoihin että tuottajamaiden julkisten talouksien kestävyydelle. Öljytuottajamaiden vauraus kun perustuu nimenomaan öljyn ja öljytuotteiden viennille. Vientitullit muodostavat merkittävän osan valtioiden tuloista ja vientitulot mahdollistavat myös kotimarkkinahintojen pitämisen alhaisina.

Vaikka kotimaan hinnoittelun muuttuminen saisikin kulutuksen kasvun taittumaan, tuottajamaiden valtiontalouksien tasapaino vaatii lähivuosina aiempaa korkeampaa öljyn maailmanmarkkinahintaa. Monilla merkittävillä tuottajamailla on selkeä kannustin pyrkiä sopeuttamaan tuotantoaan siten, ettei hintataso juurikaan muuttuisi nykyisestä. Kuluttajamaiden kannalta tämä voi tarkoittaa historiallisesti tarkastellen hyvin korkeaa öljynhintaa tulevaisuudessa.

Kuva 4 Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta 2000-2011, Brent, USD/bll.

Lähde: Bloomberg

Lähteet

APICORP (2011): Fiscal Break-even Prices: What more could they tell us about OPEC policy behavior? APICORP Economic Commentary, Vol6, No3, March 2011. www.apicorp-arabia.com

IIF (2011): The Arab world in transition: assessing the economic impact. IIF regional overview, May 2011. Institute of International Finance. www.iif.com

IMF (2008): Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia. IMF, October 2008.

IMF (2011): Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia. IMF, April 2011.

Jadwa Investment (2011): Saudi Arabia's coming oil and fiscal challenge. July, 2011. www.jadwa.com

OPEC(2011): Annual Statistical Bulletin 2010/2011. OPEC, www.opec.org

WDI, World Development Indicators, www.data.worldbank.org

- 2006 No 1 Tuuli Koivu ja Tapio Korhonen: Kiinan valuuttapolitiikka ja maailman rahoitusepäasapainot
 No 2 Tuuli Juurikkala, Vesa Korhonen, Simon-Erik Ollus, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: Kestääkö Venäjän kasvu? – Seminaarijulkaisu: BOFIT Venäjä-tietoisku 8.5.2006
 No 3 Aaron Mehrotra: India's recent macroeconomic developments
 No 4 Tuuli Juurikkala and Simon-Erik Ollus: Russian energy sector – prospects and implications for Russian growth, Economic policy and energy supply
 No 5 Merja Tekoniemi: Venäjän aluepolitiikan uudet tuulet – esimerkkinä Murmanskin alue
 No 6 Sanna Kurronen: Russian electricity sector – reform and prospects
- 2007 No 1 Simon-Erik Ollus and Heli Simola: Russia's true imports?
 No 2 Simon-Erik Ollus and Stephan Barisitz: The Russian Non-Fuel Sector: Signs of Dutch Disease? Evidence from EU-25 Import Competition
 No 3 Heli Simola: Russia getting closer to WTO membership – what are the practical implications?
 No 4 Laura Solanko: Vaurastuva ja ikääntyvä jättiläinen – katsaus Venäjän julkiseen sektoriin
 No 5 Simon-Erik Ollus and Heli Simola: Finnish re-exports to Russia
 No 6 Seija Lainela, Simon-Erik Ollus, Jouko Rautava, Heli Simola, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: Venäjän kasvun uudet ehdot
 No 7 Seija Lainela, Simon-Erik Ollus, Jouko Rautava, Heli Simola, Pekka Sutela ja Merja Tekoniemi: New conditions for growth in Russia
 No 8 Meri Kulmala ja Merja Tekoniemi: Paikallishallinnon reformi vahvistaa keskushallinnon valtaa Venäjällä – paikalliset taloudelliset kannustimet vähäiset
 No 9 Simon-Erik Ollus, Heli Simola ja Merja Tekoniemi: Venäjän aluepolitiikka 2000-luvulla - mitä uusi alueluokitus merkitsee
 No 10 Riikka Nuutilainen: Peilitilastojen antama kuva Venäjän todellisesta tuonnista
- 2008 No 1 Juuso Kaaresvirta and Tuuli Koivu: China's inflationary pressures and their impact on inflation in euro area
 No 2 Seija Lainela, Simon-Erik Ollus, Heli Simola ja Pekka Sutela: Venäjä vuoteen 2010 – Katsaus Venäjän talouden lähivuosien haasteisiin
 No 3 Laura Solanko ja Simon-Erik Ollus: Paljonko kaasua Venäjä pystyy viemään?
 No 4 Ilkka Korhonen ja Laura Solanko: Kazakstanin ulkomaiselle lainanotolle rakentunut kasvu hiipuu
 No 5 Ilkka Korhonen, Seija Lainela, Heli Simola, Laura Solanko ja Pekka Sutela: Medvedevin kauden haasteet
 No 6 Ilkka Korhonen, Seija Lainela, Heli Simola, Laura Solanko and Pekka Sutela: The challenges of the Medvedev era
 No 7 Heli Simola ja Simon-Erik Ollus: Suomen Venäjän-kaupan yritysrakenne
 No 8 Juuso Kaaresvirta, Tuuli Koivu, Mikael Mattlin, Aaron Mehrotra, Jouko Rautava ja Pekka Sutela: Katsaus Kiinan talouteen
- 2009 No 1 Mika Erkkilä, Heli Simola ja Laura Solanko: Venäjän sähkösektorin uudistus
 No 2 BOFIT Venäjä-ryhmä: Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi
 No 3 Richard Connolly: Financial vulnerabilities in Emerging Europe: An overview
 No 4 Ilkka Korhonen, Jouko Rautava, Heli Simola, Laura Solanko ja Pekka Sutela: Venäjä kriisin kourissa
 No 5 Judith Dean, K.C. Fung and Zhi Wang: Vertical specialization in Chinese trade
 No 6 Yuri V. Simachev, Andrei A. Yakovlev, Boris V. Kuznetsov, Michael Y. Gorst, Aleksandr V. Daniltsev, Michael N. Kuzyk, Sergey N. Smirnov: Assessment of policy measures to support Russia's real economy
 No 7 Heli Simola: Suomen ja Venäjän väliset investoinnit
 No 8 Zuzana Fungáčová and Laura Solanko: Has banks' financial intermediation improved in Russia?
 No 9 Juuso Kaaresvirta, Ilkka Korhonen, Mikael Mattlin, Aaron Mehrotra, Jenni Pääkkönen ja Jouko Rautava: Katsaus Kiinan talouteen – BOFIT tietoisku 2009
 No 10 Morten Anker, Daniel Buikema Fjærtoft, Jouko Rautava, Heli Simola and Laura Solanko: Russia, Finland and Norway: Economic Essays
- 2010 No 1 Ilkka Korhonen: Valtion omistamien pankkien ylivalta Kiinassa säilyy
 No 2 Kaarina Piipponen: Suomen ja Neuvostoliiton välisen clearingmaksujärjestelmän purkaminen ja neuvostovelkojen loppuhuolto
 No 3 Ilkka Korhonen, Laura Solanko, Vesa Korhonen, Maija Sirkjärvi ja Pekka Sutela: Venäjä kriisin jälkeen
 No 4 BOFIT Kiina-ryhmä: Kiina hakee paikkaansa maailmantaloudessa – BOFIT tietoisku 2010
 No 5 Ye. Yasin, V. Gimpelson, V. Golikova, K. Gonchar, T. Dolgopyatova, B. Kuznetsov and A. Yakovlev: Russian Manufacturing Revisited: Industrial Enterprises at the Start of the 2008 Financial Crisis
- 2011 No 1 Laura Solanko: How to Liberalize a Thousand TWh Market? – Restructuring the Russian Power Sector
 No 2 Maija Sirkjärvi: Suomen markkinaosuus Venäjällä on supistunut
 No 3 Andrei Yakovlev and Olga Demidova: Access of firms to public procurement in Russia in the 2000s: before and after radical reform of regulation
 No 4 Vesa Korhonen, Mia Hurta, Maija Sirkjärvi, Ilkka Salonen ja Ilkka Korhonen: Venäjän integraatio maailmantalouteen
 No 5 Sergey Vlasov: Russian fiscal framework: Past, present and future. Do we need a change?
 No 6 Laura Solanko: Öljyntuottajamaiden elvytysvara on supistunut huomattavasti